Koolikorraldus ja haridusolud Tartus.

A. Reeben.

Eesti kooli juhtivate organite rajamine. Iga riik püüab oma kodanikke kasvatada vastavalt neile põhimõtteile ja eesmärkidele, mida selle riigi juhtijad ja võimukandjad õigeks ja otstarbekohaseks peavad. Sellejuures võib juhtuda, et üksikud rahvakihid või koguni terved rahvused vastollu satuvad riigi üldise hariduspolitikaga. Säärasesse vastollu sattus näit. meie rahvakool n. n. „saksastamise" ja „venestamise" ajajärgul tolleaegsete saksa ja vene võimukandjatega, kes riiklikult seisukohalt tarvilikuks pidasid meie noorsugu kasvatada meile hingeliselt võõras vaimus ja algastmel pealegi võõras tundmata keeles. 1905. a. peale lubati küll emakeelne erakool ja eesti keel vabatahtliku õppeainena riigi-keskkoolides, kuid eksamite jaoks, õiguste omandamiseks tuli siiski õppida ainult vene keeles. Arusaadav, et niisugustel tingimustel paljud eesti soost lastevanemad paremaks pidasid jääda vene kroonukooli juurde. Eesti emakeelse kooli korraldamine riiklikul alusel oli mõeldav üksnes autonoomses või iseseisvas Eestis. Selle seabki omale sihiks 1917. a. kokkuastuv Eesti Ajut. Maanõukogu. Viimase poolt 11. VIII. samal aastal vastu võetud määrus „Eestimaa koolivalitsuse ajutisest korraldusest" on maksev tänapäevani. Saksa okupatsioonivõimud panid endise Vene koolikorralduse uuesti maksma, ainult selle vahega, et vene keele ja vene orientatsiooni asemele tuli saksa keel ja saksa orientatsioon. Eesti Ajutine Valitsus paneb Maanõukogu korralduse 1918. a. lõpul muutmata kujul uuesti maksma. Lisaks sellele tuleb veel juurde 31. XII. samal aastal „määrus linna-koolivalitsuse korralduse kohta".

„Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse" järele on koolivalitsuse ühikuiks: 1) maa-koolivalitsus, praegu haridusministeerium, 2) linna- ja maakonna-koolivalitsused ja 3) valla-koolivalitsused. Linna-koolivalitsuse (haridusosakonna) moodustavad: 1) osak. juhataja, 2) koolinõunik, 3) sekretär ja 4) haridusnõukogu. Osakonna juhataja valitakse linnavolikogu poolt, koolinõuniku valib linnavalitsus ja kinnitab ametisse haridusministeerium, sekretär on linnavalitsuse poolt valitav ja temal on küsimuste otsustamisel ainult nõuandev hääl, kuna kõik osakonnale alluvad küsimused otsustatakse kokkuleppel osak. juhataja ja koolinõuniku poolt. Koolinõuniku peaülesandeks on koolide instrueerimine ja õppetegevuse järelevalve, kuna osak. juhataja juhib peaasjalikult koolide majanduslikku külge ja osakonna asjaajamist. — Koolivalitsuse juurde kuuluvad osalt nõuandva, osalt administratiivse (õpet.-valimised) asutisena haridusnõukogu ja hariduskogu. Esimese koosseisu kuuluvad peale koolivalitsuse liikmete kitsamas mõttes veel 2 linnavolikogu ja 2 Õpetajate Seltsi esindajat. Hariduskogu koosseis on õige laialdane (kuni 60 inim.); sellest võtavad osa õige mitmesuguste organisatsioonide ja seltskonnakihtide esindajad. Hariduskogu harutab üldisi põhimõttelisi küsimusi hariduse alal. — Haridusosakonnale (kooliv.) alluvad: 1) kõik alg-, kesk-, kutse- ja eri-

Tartu, lk. 637